

בראשית פרק י"ח – לעולים חדשים

חומר הלימוד מבוסס על יחידת הלימוד בתוכנית הרגילה – [בראשית פרק י"ח](#) עם עדכונים והרחבות המיועדות לעולים חדשים

שאלות מכוונות למידה:

- מה פשר ההתגלות של ה' לאברהם בפסוק א?
- מה ניתן ללמוד על דמותו של אברהם אבינו מסיפור זה?

התגלות ה' לאברהם

א וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מַמְרָא וְהוּא יָשָׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֹם הַיּוֹם.

נשאל שאלות:

- לשם מה נראה ה' לאברהם, והרי לא אמר לו דבר?
- מדוע מציין הכתוב את מקום ישיבתו של אברהם?
- מה הקשר בין פסוק א לבין פסוק ב?
- נעזר בפרשנים לענות על השאלות:

רש"י [א]:

וירא אליו - לבקר את החולה.

אמר רבי חמא בר חנינא: יום שלישי למילתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלמו:

פתח האהל - לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו.

כיצד עונה רש"י על שאלות אלה?

רש"י מבאר שההתגלות הוא למטרת ביקור חולים, ה' מבקר את אברהם שהיה חולה לאחר המילה שהוזכרה בפרק הקודם.

אברהם אבינו במקום לנוח באוהלו, מבקש גם בשעת חוליו להכניס אורחים את העוברים ושבים.

לאברהם אבינו חשוב הערך של הכנסת אורחים.

הכנסת האורחים

ב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לְקִרְאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ

אֲרֻצָּה:

ג ויאמר אֲדֹנָי אִם נָא מְצֵאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדֶיךָ :
 ד יִקַּח נָא מֵעַט מִיָּם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעָץ :
 ה וְאָקַחְהָ פֶת לַחֵם וְסִעְדּוּ לַבָּקָם אַחֵר תַּעֲבֹרוּ כִי עַל-כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עֲבָדְכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה פְּאֻשָּׁר
 דְּבַרְתָּ :
 ו וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱהֱלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהָרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קָמַח סִלַּת לְיוֹשֵׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת :
 ז וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ :
 ח וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלֵב וַיְבֹן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהִם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעָץ וַיֹּאכְלוּ :

- מה למדים מריבוי הפרטים בכתוב על אברהם?
 נשווה בין מה שהבטיח אברהם לאורחיו לבין מה שעשה עבורם בפועל:

מה הבטיח אברהם לאורחים?	מה עשה אברהם עבור האורחים בפועל?
<p>יִקַּח נָא מֵעַט מִיָּם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעָץ : וְאָקַחְהָ פֶת לַחֵם וְסִעְדּוּ לַבָּקָם</p>	<p>וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱהֱלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהָרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קָמַח סִלַּת לְיוֹשֵׁי וְעֵשִׂי עֲגוֹת : וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ : וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלֵב וַיְבֹן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְּנִיָּהִם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעָץ וַיֹּאכְלוּ :</p>

”אמר רבי אליעזר: מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה” (תלמוד, בבא מציעא דף פ”ז, ע”א).

שימו לב שתלמידים לא יטעו לחשוב שהדברים שאברהם עושה מתוארים בהרבה מילים ואילו דיבוריו במעט מילים, הדגש הוא על הפער בין היקף ההבטחה ובין היקף הביצוע ועל המהירות שבה מבצע אברהם את הדברים.

- שתי מידות חשובות למדנו מאברהם אבינו:
 - מכניס אורחים למרות שהוא חולה ודואג לאורחים לכל מחסורם
 - “אומר מעט ועושה הרבה”
 - מתנהל בזריזות כדי לא לעכב את האורחים מלאכול

שרה שומעת את הבשורה על לידת יצחק
 ט וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיִה שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָל :
 י וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כִּיעַת חַיָּה וְהִנֵּה-בֵן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה שָׂמְעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו ...

יב ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן :
יג ויאמר ה' אל-אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתו :
יד היפלא מה' דבר למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן :
טו ותכחש שרה לאמרלא צחקתי כי יראתה ויאמר לא כי צחקת

נשאל שאלות :

מדוע תגובת אברהם לבשורה לא כתובה?

מדוע צחקה שרה בשמעה את בשורת המלאכים?

איך ניתן להסביר את הכחשתה של שרה (בפסוק טו)?

ניזכר במה שלמדנו בפרק י"ז. כשאברהם שמע את דברי המלאך הוא לא הופתע. הוא כבר שמע את ההבטחה הזו מה' (שלושה ימים קודם לכן). שרה לא ידעה על הבשורה ולכן כל כך התפלאה.

י ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך
ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו...
יב ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן

נלמד את הסבר הכתוב על פי רמב"ן (התלמידים לא צריכים להכיר את לשון דבריו) שמסביר ששרה ראתה שהגיעו אורחים הביתה, אנשים רגילים. היא לא ידעה שהם מלאכים שמביאים את דבר ה' ולכן צחקה כשמעה את דברי האורח שעוד שנה תלד בן.

טו ותכחש שרה לאמר לא צחקתי

כי יראתה

ויאמר לא כי צחקת

על פי הפשט ההכחשה נבעה מיראתה (הפחד שלה).

שרה פחדה מכעס ה' ולכן טענה שלא צחקה.

בעקבות צחוקה של שרה ה' פנה אל אברהם בשאלה " למה זה צחקה שרה ... היפלא מה' דבר". בפסוק ישנה תמיחה כלפי שרה שבצחוקה נראה שלא האמינה שה' יכול לעשות כל דבר.

רמב"ן מסביר ששרה ראתה את האורחים שנראו כאנשים רגילים ולא ידעה שהם מלאכים לכן שרה לא הבינה שההבטחה על הולדת הבן היא הבטחה מה' ולא האמינה שתקיים.

ה' משתף את אברהם בבשורה של הפיכת סדום

יז וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה :

יח ואברהם היו יחיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גוי הארץ :

יט כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו

וְשָׁמְרוּ דְרֹךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט

לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו :

כ וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקֵת סְדֹם וְעַמָּהָ כִּי רַבָּה וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹדָה מְאֹד :

כא אַרְדָּה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כָלָה וְאִם לֹא אֲדַעָה :

כב וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה וְאַבְרָהָם עֹדְנֵנוּ עֹמֵד לִפְנֵי ה' :

- מדוע ה' מחליט לגלות לאברהם את משפטה של סדום?

ה' יודע שאברהם הוא איש של צדקה ומשפט ולכן רצה לספר לו על סדום לפני שהוא הופך אותה.

כא אַרְדָּה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כָלָה וְאִם לֹא אֲדַעָה :

בפסוק זה ה' מסביר את תוכניתו. הוא יבדוק אם מעשי סדום חמורים כל כך. אם יתברר שהם חמורים הוא יהפוך את העיר ואם יתברר שלא אז הוא יחשוב כיצד להענישם.

רש"י (כא):

ארדה נא ואראה - לימד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה.

רש"י מיישב את הקושי בכתוב – האם ה' צריך "לרדת" בכדי לראות מה קורה בסדום, הרי הוא רואה הכל? רש"י אומר שהתורה התנסחה כלפי ה' כך כדי ללמד אותנו שכל השופטים צריכים לראות ממש את מה שקורה ולא לפסוק את הדין מרחוק.

אברהם מבקש על סדום

כג וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲאֵף תִּסְפָּה צְדִיק עִם רָשָׁע

כד אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר

הֲאֵף תִּסְפָּה וְלֹא תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ

כה חֲלָלָה לְךָ מַעֲשֵׂת כִּדְבַר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם רָשָׁע וְהִזָּה כְּצְדִיק כְּרָשָׁע

חֲלָלָה לְךָ הַשֵּׁפֶט כֹּל הָאֶרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט

כו וַיֹּאמֶר ה' אִם אֶמְצָא בְּסֹדֶם חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאֲתִי לְכָל הַמָּקוֹם בְּעִבּוֹרָם

נשים לב שאברהם מבקש שני דברים :

- "האף תספה צדיק עם רשע" - לא להרוג את הצדיקים עם הרשעים.
- "האף תספה ולא תשא למקום למען חמישים הצדיקים" - לרחם על כל העיר בזכות הצדיקים.

מה היתה תשובת ה'?" ונשאתי לכל המקום בעבורם"- ה' מוכן לרחם על כל העיר בזכות חמישים הצדיקים.

דו- שיח בין ה' ואברהם בנוגע לסדום :

כז וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא הוֹאֲלֹתִי לְדַבֵּר אֶל אֲדֹנָי וְאַנְכִי עֹפֵר וְאַפָּר

כח אוֹלֵי יַחְסְרוּן חַמְשִׁים הַצְדִּיקִים חַמְשָׁה הַתְּשֻׁחִית בְּחַמְשָׁה אֶת כָּל הָעִיר

וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲת אִם אֶמְצָא שָׁם אַרְבָּעִים וְחַמָּשָׁה
כט וַיִּסֹּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אוּלַי יִמְצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בְּעִבּוֹר הָאֲרָבָעִים
ל וַיֹּאמֶר אֵל נָא יַחַר לֵאדֹנָי וְאֶדְבַּרְהָ אוּלַי יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים
 וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אִם אֶמְצָא שָׁם שְׁלֹשִׁים
לא וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא הוֹאֲלֹתִי לְדַבֵּר אֵל אֲדֹנָי אוּלַי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲת בְּעִבּוֹר הָעֶשְׂרִים
לב וַיֹּאמֶר אֵל נָא יַחַר לֵאדֹנָי וְאֶדְבַּרְהָ אֲדָּהֲפַעֵם אוּלַי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרֵה
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחֲת בְּעִבּוֹר הָעֶשְׂרֵה
לג וַיֵּלֶךְ ה' כְּאִשֶּׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֵל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ :

מהפסוקים אנחנו רואים שאברהם מנסה בכל דרך להציל את סדום. הוא מבקש מה' להציל אותם שוב ושוב.

את הפרקים הבאים לא נלמד אך יש לספר לתלמידים בקיצור שלא נמצאו עשרה צדיקים בסדום, ה' שלח מלאכים להציל רק את לוט ומשפחתו והפך את כל העיר.

נסכם, מה נדרש מהתלמיד :

- הבנת התוכן של הכתוב והמידע הפרשני
 - להיות מסוגל לתאר את הסיפור בשלימותו
 - להסיק מסקנות בנוגע לדמותו של אברהם
- מיומנויות**

- הבנת תוכן הכתוב
- היכולת להבין מהו קושי בכתוב ואיך מיישבים קושי (רש"י לפסוק כג)

ערכים נלמדים בפרק וקישורים לחיי התלמיד :

- ✓ הכנסת אורחים
- ✓ זריזות
- ✓ מבטיח מעט ועושה הרבה (מדבר מעט ועושה הרבה)
- ✓ חשיבותו של אברהם – ה' מגלה לו את תכניותיו, אברהם מתדיין מול ה'
- ✓ חשיבות "הצדקה והמשפט"